

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ"
для студентів спеціальності
8.03050801 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2016**

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.
Протокол № 1 від 25.08.2015 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач Берест М. М.

Робоча програма навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією" для студентів спеціальності 8.03050801 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання : [Електронне видання] / уклад. М. М. Берест. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 51 с.

Подано опис навчальної дисципліни, розкрито її зміст за модулями й темами. Вміщено плани лекцій, практичних, лабораторних та семінарських занять, матеріали для закріплення знань (завдання для самостійної роботи, контрольні запитання), критерії оцінювання знань студентів, професійні компетентності, якими повинен володіти студент після вивчення дисципліни.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.03050801 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання.

Вступ

Сучасне економічне становище в Україні характеризується наявністю кризових явищ різної глибини та ступеня складності. Падіння основних макроекономічних показників, скорочення обсягу інвестицій в економіці, девальвація національної валюти та інші прояви кризи на макрорівні супроводжуються падінням прибутковості суб'єктів господарювання, зростанням кількості неплатоспроможних та збиткових підприємств, а також іншими проявами кризових явищ.

Традиційно інструментом державного регулювання функціонування збиткових і фінансово неспроможних підприємств є інститут банкрутства. Проблема державної регламентації процесів банкрутства є для України надзвичайно актуальною, оскільки світовий досвід підтверджує, що саме даний інститут є одним із найбільш важливих інструментів ринкових перетворень та оздоровлення економіки. В той же час механізм банкрутства в Україні ще є недосконалим та потребує глибокого і ретельного дослідження, в першу чергу з точки зору оцінки ефективності забезпечення ним виведення неплатоспроможних суб'єктів господарювання зі стану кризи або їх ліквідації. Однак слід підкреслити, що основою підходу до вирішення проблеми наявності збиткових підприємств в українській економіці й у ході цього найбільш актуальним завданням сьогодення є не їх збанкрутування, а саме відновлення платоспроможності, виведення підприємств, що знаходяться у стані кризи, спочатку на беззбитковий, а потім і на прибутковий рівень діяльності. Це потребує застосування до таких суб'єктів господарювання спеціальних методів та інструментів антикризового фінансового управління, реалізація яких дозволяє спрямувати підприємство на шлях фінансового оздоровлення, виведення з кризи та забезпечення конкурентоспроможності в довгостроковому періоді. Саме тому актуальним є вивчення теоретичних основ та практичних механізмів фінансового оздоровлення функціонування неплатоспроможних та збиткових суб'єктів господарювання, що складає зміст навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією".

Програма вивчення навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією" складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 8.03050801 "Фінанси і кредит".

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 0305 "Економіка та підприємництво"	За вибором	
Змістових модулів – 2	Спеціальність 8.03050801 "Фінанси і кредит"	Рік підготовки	
		2 М	2 М
Загальна кількість годин – 144 (288)		Семестр	
		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 6; самостійної роботи студента – 12	Освітній ступінь: магістр	Лекції	
		14 год	16 год
		Практичні, семінарські	
		14 год	16 год
		Лабораторні	
		14 год	–
		Самостійна робота	
		102 год	256 год
Вид контролю			
залік			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

- для денної форми навчання – 41 %;
- для заочної форми навчання – 14 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією" є формування у студентів системи фундаментальних знань, вмінь та компетентностей з управління процесами фінансового оздоровлення підприємства, а також щодо засобів, механізмів та інструментарію виведення суб'єктів господарювання зі стану фінансової кризи.

Основними завданнями вивчення дисципліни "Управління фінансовою санацією" є:

оволодіння понятійним апаратом антикризового та санаційного управління;

формування здатності розуміти та визначати фактори, що призвели до виникнення кризових явищ на підприємстві;

формування здатності до розуміння та використання методів контролінгу в процесі санації;

формування навичок розрахунку ймовірності банкрутства підприємства з використанням моделей прогнозування;

формування здатності до визначення обсягу потреби в капіталі та джерел його фінансування;

формування здатності до визначення оптимальної структури капіталу з використанням правил фінансування;

розуміння змісту та сутності поняття "санація балансу";

формування здатності до проведення санації балансу підприємства та визначення обсягу санаційного прибутку;

формування практичних навичок використання законодавчої бази щодо банкрутства в процесі санації підприємства;

отримання студентами знань та набуття практичних навичок щодо організації та проведення аналітичної діяльності у сфері фінансових відносин суб'єктів господарювання.

Об'єктом навчальної дисципліни є підприємство, що знаходиться в кризовому стані та процеси, пов'язані з його фінансовим оздоровленням.

Предметом навчальної дисципліни є фінансові відносини, що виникають у ході санації, реорганізації, банкрутства та ліквідації суб'єктів господарювання.

Міждисциплінарні зв'язки. Для засвоєння дисципліни студентам необхідні попередні знання та вміння, здобуті під час опанування таких дисциплін: "Фінанси підприємств", "Фінансовий аналіз", "Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва", "Оцінка вартості бізнесу" циклу підготовки освітнього ступеня "бакалавр", дисципліни "Фінансовий менеджмент" циклу підготовки освітнього ступеня "магістр" та у взаємодії з дисциплінами "Менеджмент", "Економіка підприємства", "Бухгалтерський облік", "Господарське право", "Податкова система" циклу підготовки освітнього ступеня "бакалавр", "Управління фінансовою стратегією" циклу підготовки освітнього ступеня "магістр", у свою чергу, вона є підґрунтям для вивчення інших дисциплін магістерської програми.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

сутність та зміст економічних категорій " санація", " фінансова санація" та "банкрутство";

види та стадії розвитку банкрутства на підприємстві;

фактори, що призвели до виникнення кризових явищ на підприємстві;

зміст і структуру внутрішніх джерел фінансування санаційних заходів на підприємстві;

зміст і структуру зовнішніх джерел фінансування санаційних заходів;

зміст і сутність поняття " санація балансу";

зміст і види реструктуризаційних процесів на підприємстві;

зміст, форми та методи державної підтримки санації господарюючих суб'єктів;

уміти:

розуміти та визначати фактори, що призвели до виникнення кризових явищ на підприємстві;

формувати інформаційне забезпечення санаційного контролінгу;

розуміти та використовувати методи санаційного контролінгу;

визначати стратегічний напрям санації;

розуміти та використовувати методи та інструменти санаційного аудиту;

визначати обсяг потреби в капіталі та джерела його фінансування;

визначати оптимальну структуру капіталу з використанням правил фінансування;

визначати обсяг та джерела залучених фінансових ресурсів для проведення санації;

проводити санацію балансу підприємства;

складати план санації, знати його структуру та зміст окремих розділів;

обирати форми реструктуризації підприємства;

складати передавальний та розподільний баланси;

визначати передумови фіктивного та навмисного банкрутства;

використовувати законодавчу базу щодо банкрутства в процесі санації підприємства.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 144 години, 4 кредити ЄКТС.

Компетентності, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією", наведені у табл. 2.1.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в додатку А.

Таблиця 2.1

Професійні компетентності, які отримують студенти після вивчення навчальної дисципліни

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
1	2	3
УФС* 1	Здатність розуміти та діагностувати причини виникнення фінансової кризи на підприємстві	Уміння розуміти та визначати фактори, що привели до виникнення кризових явищ на підприємстві
		Уміння формувати інформаційне забезпечення санаційного контролінгу
		Уміння розуміти та використовувати методи санаційного контролінгу
УФС 2	Здатність приймати рішення щодо доцільності проведення фінансової санації підприємства	Уміння визначати стратегічний напрям санації
		Оцінювання санаційної спроможності підприємства
		Уміння розуміти та використовувати методи та інструменти санаційного аудиту
		Формування пояснювальної записки до санаційного аудиту
УФС 3	Володіння навичками щодо виявлення та використання внутрішніх і залучення зовнішніх фінансових джерел для проведення санації	Уміння визначати обсяг потреби в капіталі та джерела його фінансування
		Уміння визначати оптимальну структуру капіталу з використанням правил фінансування
		Розуміння змісту та структури внутрішніх джерел фінансування санаційних заходів на підприємстві
		Розуміння змісту та структури зовнішніх джерел фінансування санаційних заходів
		Уміння визначати обсяг та джерела залучених фінансових ресурсів для проведення санації

1	2	3
УФС 4	Здатність до складання плану санації та фінансової звітності в процесі її проведення	Розуміння змісту та сутності поняття "санація балансу"
		Уміння проводити санацію балансу підприємства
		Уміння складати план санації, розуміння його структури та змісту окремих розділів
УФС 5	Здатність до проведення реструктуризації господарюючого суб'єкта, що функціонує у стані кризи	Розуміння змісту та видів реструктуризаційних процесів на підприємстві
		Уміння обирати форми реструктуризації
		Уміння складати передавальний та розподільний баланси
УФС 6	Володіння знаннями щодо правових аспектів банкрутства та санації підприємств та навичками їх застосування	Розуміння сутності, функцій та завдань інституту банкрутства в економіці
		Знання законодавчих вимог та послідовності реалізації процедур санації, мирової угоди, розпорядження майном та ліквідації підприємства
		Знання форм, методів та інструментів державної фінансової підтримки санації підприємств

Примітка. Управління фінансовою санацією.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств

Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення

1.1. Фінансова криза на підприємстві: економічний зміст і причини виникнення.

Фінансова криза на підприємстві та її симптоми. Внутрішні (ендогенні) і зовнішні (екзогенні) причини виникнення кризи. Види та фази фінансової кризи. Криза стратегії. Криза прибутковості. Криза ліквідності. Розвиток симптомів банкрутства на підприємстві.

1.2. Банкрутство як результат неплатоспроможності підприємства.

Сутність поняття "банкрутство". Банкрутство як результат розвитку кризових явищ у фінансовій сфері. Фінансові передумови банкрутства. Види та стадії банкрутства.

1.3. Економічна сутність і класифікаційні аспекти санації підприємств.

Умови, за яких може прийматися рішення про проведення санації підприємства. Економічна сутність санації. Мета та зміст фінансової санації. Різні погляди на сутність, цілі та завдання санації. Класифікаційні ознаки та характеристики санації: види, форми санації, типи санаційних заходів. Класична модель фінансової санації.

Тема 2. Санаційний контролінг

2.1. Сутність та основні завдання фінансового контролінгу.

Сутність поняття "контролінг". Необхідність та напрями його впровадження на підприємствах у стані кризи. Контролінг у системі функцій фінансового менеджменту. Завдання контролінгу в процесі досягнення мети фінансового менеджменту. Функції контролінгу: координація, інформаційне забезпечення, планування, бюджетування, аудит. Стратегічний та оперативний контролінг. Контролінг і розроблення стратегії санації підприємства. Види стратегій санації. Бюджетування як інструмент оперативного контролінгу. Внутрішній аудит та консалтинг.

2.2. Інструменти та методи санаційного контролінгу.

Інструменти контролінгу: вартісний аналіз, нуль-базис-бюджетування, портфельний аналіз, бенчмаркінг, ABC-аналіз. Система раннього попередження та реагування. Система управління ризиками підприємства. Дискримінантний аналіз. Прогнозування банкрутства. Методи прогнозування банкрутства. Моделі Е. Альтмана, Г. Спрінгейта, Р. Ліса, В. Бівера, О. Терещенка.

Методи контролінгу: опитування (анкетування), факторний аналіз відхилень, аналіз точки беззбитковості, вартісний аналіз, портфельний аналіз.

2.3. Зміст та розроблення плану санації підприємства.

План фінансового оздоровлення підприємства, суб'єкти, що його складають. Принципи розробки плану санації. Склад, обсяги та структура плану санації. Методологічні основи та порядок складання плану санації.

План маркетингу та оцінювання ринків збуту. План виробництва та капіталовкладень. Організаційний план. Фінансовий план. Аналіз шляхів досягнення беззбитковості підприємства. Оцінка результатів та ефективності фінансової санації підприємства.

Тема 3. Санаційний аудит

3.1. Сутність та основні завдання санаційного аудиту.

Сутність санаційної спроможності підприємства. Визначення санаційної спроможності підприємства як головна мета санаційного аудиту. Завдання проведення санаційного аудиту. Принципи санаційного аудиту. Характерні риси санаційного аудиту. Замовники санаційного аудиту. Програма аудиту.

3.2. Порядок проведення санаційного аудиту.

Методика та етапи проведення санаційного аудиту. Збір і систематизація інформації про підприємство. Джерела інформації для проведення санаційного аудиту. Оперативне та стратегічне становище підприємства. Методика поглибленого оцінювання фінансового стану неплатоспроможного підприємства. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. Розрахунок та аналіз фактичних показників і тенденцій розвитку.

Оцінка глибини фінансової кризи. Аналіз причин і симптомів фінансової кризи. Виявлення сильних і слабких сторін підприємстві, побудова матриці SWOT-аналізу. Прийняття рішення про доцільність санації чи ліквідації підприємства. Складання акта аудиторської перевірки.

Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства

4.1. Визначення потреби підприємства в капіталі.

Джерела фінансування санаційних заходів. Потреба в капіталі. Визначення потреби в капіталі, необхідному для фінансування санації підприємства. Потреба в капіталі для реалізації санаційних заходів виробничо-технічного характеру. Потреба в інвестиційному капіталі. Потреба в оборотних коштах. Зміст фінансової рівноваги на підприємстві. Рівняння фінансової рівноваги, його модифікації. Умови забезпечення фінансової рівноваги.

Правила фінансування. Золоте правило фінансування. Золоте правило балансу. Правило вертикальної структури капіталу. Ефект фінансового левериджу. Оптимальна структура капіталу. Незадовільна структура балансу.

4.2. Поняття, класифікація та використання внутрішніх джерел фінансової стабілізації.

Внутрішні джерела фінансової стабілізації. Збільшення вхідних грошових потоків, що мають внутрішній характер. Збільшення виручки від реалізації. Реструктуризація активів. Мобілізація прихованих резервів. Рефінансування дебіторської заборгованості. Згортання (заморожування) інвестицій.

Зменшення вихідних грошових потоків. Зниження собівартості продукції. Планування собівартості продукції. Факторний аналіз витрат на виробництво продукції. Резерви зниження собівартості. Зменшення витрат, джерелом покриття яких є прибуток підприємства

Тема 5. Санація балансу

5.1. Економічний зміст санації балансу та призначення санаційного прибутку.

Власний капітал, його функції та складники. Статутний фонд та додатковий капітал. Функції статутного фонду. Цілі збільшення (зменшення) статутного фонду. Розрахунковий курс корпоративних прав. Джерела покриття балансових збитків підприємства. Санація без залучення додаткових фінансових ресурсів на підприємство. Економічний зміст і мета санації балансу. Санаційний прибуток та його складові.

5.2. Завдання та основні передумови зменшення статутного фонду підприємств.

Основні цілі та завдання скорочення статутного фонду підприємств. Методи зменшення статутного фонду. Зниження номінальної вартості акцій (деномінація). Зменшення кількості акцій існуючої номінальної вартості. Конверсія. Санація викупом акцій (придбання часток) у власників. Варіанти викупу акцій: за ціною вищою від номіналу, за номіналом, або за ціною, нижчою від номінальної вартості.

Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємств

6.1. Фінансування санації за рахунок акціонерного (пайового) капіталу.

Фінансове оздоровлення із залученням коштів власників підприємства. Форми участі власників у санації підприємства. Основні цілі та порядок збільшення статутного фонду. Методи збільшення статутного фонду:

збільшення кількості акцій, збільшення номінальної вартості акцій, обмін облигацій на акції. Двоступінчаста санація. Зменшення номінального капіталу з подальшим його збільшенням. Порядок збільшення статутного фонду. Переважні права на купівлю цінних паперів нової емісії. Фінансові джерела збільшення статутного фонду. Встановлення курсу емісії. Емісійний дохід. Додаткова емісія акцій. Облігації конверсійної позики. Альтернативна санація.

6.2. Участь кредиторів у фінансовому оздоровленні боржника.

Участь кредиторів у фінансуванні санації підприємства-боржника. Конверсія боргу у власність. Пролонгація та реструктуризація існуючої заборгованості. Надання додаткових кредитних ресурсів, санаційні кредити. Мотиви участі кредиторів у санації підприємства. Податкові аспекти участі кредиторів у санації боржника. Форми фінансової участі персоналу в санації підприємства.

Змістовний модуль 2

Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств

Тема 7. Реструктуризація підприємства

7.1. Сутність та форми реструктуризації підприємства.

Реструктуризація підприємства, її зміст та порядок проведення. Чинники, що приводять до необхідності та доцільності реструктуризації: зовнішні та внутрішні. Принципи реструктуризації. Класифікаційні аспекти реструктуризації. Фінансова та виробнича реструктуризація, реструктуризація активів, корпоративна реструктуризація. Цільова спрямованість санаційної реструктуризації. Методи реструктуризації. Етапи і процедура реструктуризації. План реструктуризації.

7.2. Фінансовий механізм реорганізації підприємств.

Механізм реорганізації юридичної особи. Форми санаційної реорганізації підприємства: злиття, поглинання, приєднання, поділ, виділення, перетворення.

Загальні передумови реорганізації суб'єктів господарювання. Реорганізація, спрямована на укрупнення підприємств (злиття, приєднання, поглинання). Мотиви, що спонукають інвестора до реорганізації приєднанням. Горизонтальне та вертикальне злиття.

Реорганізація підприємств, спрямована на їх розукрупнення (поділ, виділення). Головна мета розукрупнення підприємств, що перебувають у стані фінансової кризи. Перетворення як окремих випадків реорганізації підприємств. Етапи реорганізації підприємств укрупненням та розукрупненням.

Зміст і порядок складання реорганізаційної угоди. Передавальний та розподільний баланс.

Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства

8.1. Необхідність, функції та завдання інституту банкрутства підприємств.

Доарбітражне врегулювання господарських спорів. Арбітражне врегулювання господарських спорів.

Мета провадження справи про банкрутство підприємства-боржника. Функції законодавства про банкрутство. Суб'єкти банкрутства. Підстави для порушення справи про банкрутство. Процедури, що можуть бути застосовані судом до підприємства-боржника. Основні нормативні акти, що регулюють процес банкрутства в Україні.

8.2. Послідовність провадження справи про банкрутство.

Неплатоспроможність підприємства. Загроза неплатоспроможності. Учасники провадження у справі про банкрутство. Арбітражний керуючий. Розпорядник майна, його функції та обов'язки. Комітет кредиторів. Функції та повноваження керуючого санацією. Функції та повноваження ліквідатора. Фінансове забезпечення ліквідаційних процедур. Продаж майна банкрута. Розподіл виручки від продажу ліквідаційної маси. Черговість задоволення вимог кредиторів. Ліквідація підприємства. Етапи ліквідації підприємства. Порядок складання ліквідаційного балансу. Черговість задоволення претензій кредиторів. Затвердження ліквідаційного балансу. Санація за рішенням господарського суду. Мирова угода. Фіктивне банкрутство. Приховане банкрутство. Умисне банкрутство. Податкові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств.

8.3. Особливості законодавчого регулювання санації підприємств-боржників.

Досудова санація, її передумови та особливості проведення. Концепція досудової санації. План досудової санації. Реструктуризація заборгованості як метод фінансової санації.

Санація підприємств у судовому порядку. Сутність та суб'єкти судової процедури санації. Входження до судової процедури санації підприємства. Підстави санації підприємства у судовому порядку, порядок і строки її здійснення. Механізм реалізації судової процедури санації підприємства.

Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємств

9.1. Зміст та необхідність державної санаційної підтримки підприємств.

Зміст та необхідність державної санаційної підтримки підприємств. Основні критерії відбору підприємств для надання їм цільової державної підтримки. Органи, які вирішують питання санаційної підтримки підприємств, їх функції та завдання.

9.2. Форми та методи державної фінансової підтримки підприємств.

Форми та методи державної підтримки підприємств. Державне фінансування санації підприємств. Надання фінансових ресурсів на поворотній та безповоротній основі. Державна підтримка інноваційного розвитку підприємств. Непрямі методи державного фінансового сприяння суб'єктам господарювання. Державні гарантії та поручительства як інструменти фінансового оздоровлення підприємств. Податкові пільги. Реструктуризація податкової заборгованості.

4. Структура навчальної дисципліни

Із самого початку вивчення навчальної дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з робочою програмою навчальної дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів. Навчальний модуль – це окремий, відносно самостійний блок дисципліни, який логічно об'єднує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками. Тематичний план дисципліни "Управління фінансовою санацією підприємства" складається з двох змістових модулів (табл. 4.1).

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	денна форма					заочна форма			
	усього	у тому числі				усього	у тому числі		
		л	п	лаб.	с. р.		л	п	с. р.
Змістовий модуль 1. Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств									
Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення	18	2	2	2	12	27	1	2	24
Тема 2. Санаційний контролінг	16	2	–	2	12	33	1	2	30
Тема 3. Санаційний аудит	17	1	–	4	12	29	1	2	26
Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства	15	1	2	–	12	27	1	–	26
Тема 5. Санація балансу	13	2	1	–	10	30	2	2	26
Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємства	15	2	3	–	10	27	2	–	25
Разом за змістовим модулем 1	94	10	8	8	68	173	8	8	157
Змістовий модуль 2. Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств									
Тема 7. Реструктуризація підприємства	22	2	2	6	12	41	4	4	33
Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства	15	1	2	–	12	37	2	2	33
Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємств	13	1	2	–	10	37	2	2	33
Разом за змістовим модулем 2	50	4	6	6	34	115	8	8	99
Усього годин	144	14	14	14	102	288	16	16	256

5. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – це різновид аудиторного навчального заняття, метою якого є закріплення студентами теоретичних знань, які отримані під час лекційних занять та під час їх самостійної роботи. Семінарські заняття проводяться з однією академічною групою. У ході цього організується

дискусія з використанням підготовлених студентами тез на попередньо визначені теми. Результатом семінарських занять має бути знаходження відповіді на поставлені питання та вирішення проблемних питань і ситуацій, які виникають під час обговорення.

Метою проведення семінарських занять є формування у студентів власної думки щодо поставлених питань, а також набуття ними навиків роботи з економічною та фінансовою літературою, статистичною інформацією, матеріалами мережі Інтернет.

Семінарські заняття стимулюють розвиток продуктивного мислення студентів в процесі обговорення проблеми, що розглядається; залучають їх у колективну пізнавальну діяльність, створюють безпосередній контакт викладача зі студентами, залучають студентів до дискусії. За результатами проведення семінарського заняття викладач оцінює підготовлені тези та виступи студентів, активність студентів у дискусії та їх уміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо.

Особливості дисципліни обумовлюють переважаючу кількість практичних занять при її вивченні. Тому семінарські заняття проводяться лише за окремими темами, зміст яких передбачає необхідність використання даного виду занять. Перелік запитань, що виносяться на семінарські заняття з дисципліни "Управління фінансовою санацією" наведено у табл. 5.1.

Таблиця 5.1

План проведення семінарських занять

Назва теми	Перелік питань для розгляду	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств			
Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення	Тема "Передумови та фактори розвитку кризових явищ в економіці України" 1. Сутність та зміст поняття "криза". 2. Прояви кризи на макро- та мікрорівні. Показники, що характеризують розвиток кризових явищ в економіці України. 3. Причини та фактори розвитку кризових явищ в економіці	2	Основна: [1 – 3; 5; 6]. Додаткова: [8; 11; 15 – 17]

1	2	3	4
Змістовий модуль 2. Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств			
Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства	Тема "Законодавчий механізм банкрутства підприємств". 1. Історичні аспекти формування законодавчої бази банкрутства підприємств. 2. Сутність, причини та ознаки банкрутства підприємств. 3. Загальна схема процедури банкрутства. 4. Порівняльний аналіз процедур банкрутства в Україні та за кордоном	2	Основна: [1; 4]. Додаткова: [17; 22]

6. Плани практичних занять

Практичне заняття з навчальної дисципліни – це різновид аудиторного навчального заняття, метою якого є формування практичних вмінь та навичок студентів, спрямованих на виконання аналітичних розрахунків та формування відповідних висновків щодо доцільності та необхідності фінансового оздоровлення підприємства, вибору методів санації, проведення санації балансу тощо.

Практичні заняття ґрунтуються на попередньо підготовленому методичному матеріалі, зокрема, сформованих практичних завданнях приблизно однакового ступеня складності, виконання яких студентами відбувається шляхом індивідуальної роботи.

Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття враховуються під час виставлення поточної модульної оцінки.

Вивчення дисципліни "Управління фінансовою санацією" передбачає проведення практичних занять майже за всіма темами, що входять до складу дисципліни. Тематика практичних занять наведена у табл. 6.1.

Перелік тем практичних занять

Тема	Тематика та зміст практичних занять	Кількість годин	Література
Змістовий модуль 1. Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств			
Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства	Оцінка фінансової рівноваги підприємства: оцінка дотримання золотого правила балансу; оцінка дотримання золотого правила фінансування; оцінка дотримання правила вертикальної структури капіталу	2	Основна: [1 – 3; 5; 6]. Додаткова: [9; 10; 12; 17; 18; 19]
Тема 5. Санація балансу	Розрахунок показників корпоративних прав підприємства в процесі санації балансу: визначення санаційного прибутку; складання балансу після проведення санації	1	Основна: [5; 6]. Додаткова: [9; 10; 19]
Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємств	Розрахунок показників корпоративних прав у випадку фінансової допомоги власників підприємства: розрахунок обсягу внесків власників у процесі санації; розрахунок курсів корпоративних прав до та після санації; складання балансу після проведення санації	1	Основна: [1 – 3; 5; 6]. Додаткова: [8 – 10; 12; 13; 17 – 19]
	Колоквіум за змістовим модулем 1 "Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств"	2	Основна: [1 – 3; 5; 6]. Додаткова: [10; 15; 19]
Змістовий модуль 2. Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств			
Тема 7. Реструктуризація підприємства	Побудова фінансової звітності підприємств, що реорганізуються: складання розподільчого балансу підприємств після проведення реорганізації; складання балансу новоствореного підприємства після проведення реорганізації, спрямованої на укрупнення підприємств	2	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 8; 19; 22]
Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємств	Колоквіум за змістовим модулем 2 "Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств"	2	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 8; 19; 22]

6.1. Приклади типових практичних завдань за темами

Змістовий модуль 1

Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств

Тема 5. Санація балансу

Статутний фонд підприємства складає 250 тис. грн., а сума збитків становить 35 тис. грн. Загальними зборами товариства прийнято рішення щодо зменшення статутного фонду передачею до анулювання корпоративних прав номінальною вартістю 25 тис. грн. Окрім цього, один з кредиторів частково списав короткострокову заборгованість підприємства зі сплати відсотків за користування кредитом на суму 15 тис. грн. Баланс підприємства до проведення санації наведено в табл. 6.2. Визначте суму санаційного прибутку та складіть баланс підприємства після проведення санації.

Таблиця 6.2

Баланс підприємства до проведення санації

Актив, тис. грн		Пасив, тис. грн	
1. Основні засоби	150	1. Зареєстрований капітал	250
2. Запаси та витрати	100	2. Непокриті збитки	-35
3. Дебіторська заборгованість	30	3. Довгострокові зобов'язання	50
4. Грошові кошти	15	4. Поточні зобов'язання	30
Баланс	295	Баланс	295

Змістовний модуль 2

Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств

Тема 7. Реструктуризація підприємства

Прийнято рішення реорганізувати акціонерне товариство "Полісся", приєднавши його до акціонерного товариства "Олмар". Відношення, згідно з яким обмінюються корпоративні права в разі приєднання, складає 3:2. Як доплату до корпоративних прав АТ "Олмар" виплачує на користь

акціонерів АТ "Полісся" компенсацію в розмірі 10 грн за кожну акцію номінальною вартістю 50 грн. Обчислити, на скільки збільшиться статутний фонд, і скласти баланс АТ "Олмар" після приєднання до нього АТ "Полісся", якщо баланси обох підприємств до реорганізації мали такий вигляд (табл. 6.3, 6.4):

Таблиця 6.3

Баланс АТ "Полісся" до реорганізації, тис. грн

Актив	Сума	Пасив	Сума
1. Основні засоби	2 520	1. Зареєстрований капітал	2 400
2. Запаси і витрати	680	2. Додатковий капітал	600
3. Дебіторська заборгованість	340	3. Резервні фонди	250
4. Грошові кошти	100	4. Зобов'язання	390
Баланс	3 640	Баланс	3 640

Таблиця 6.4

Баланс АТ "Олмар" до реорганізації, тис. грн

Актив	Сума	Пасив	Сума
1. Основні засоби	10 000	1. Зареєстрований капітал	8 000
2. Запаси і витрати	2 000	2. Додатковий капітал	2 500
3. Дебіторська заборгованість	1 000	3. Резервні фонди	1 200
4. Грошові кошти	750	4. Зобов'язання	2 050
Баланс	13 750	Баланс	13 750

7. Теми лабораторних занять

Лабораторне заняття – це форма навчального заняття, за якої студент під керівництвом викладача особисто проводить імітаційні експерименти чи досліді з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни.

У ході лабораторних робіт студент набуває професійних компетентностей та практичних навичок роботи з комп'ютерним обладнанням та відповідними програмними продуктами. Також студент набуває навичок

пошуку статистичних та довідкових матеріалів щодо стану та розвитку економіки України, виявлення взаємозв'язків та причинно-наслідкових залежностей між економічними явищами, формування аналітичних звітів та висновків.

За результатами виконання завдання на лабораторному занятті студенти оформляють індивідуальні звіти про його виконання та захищають ці звіти перед викладачем (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Перелік тем лабораторних занять

Назва теми	Програмні питання	Кількість годин	Література
Змістовий модуль 1. Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств			
Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення	Статистичний аналіз розвитку кризових явищ в економіці України	2	Основна: [1; 5; 6]. Додаткова: [14; 15; 19]
Тема 2. Санаційний контролінг	Оцінка імовірності настання банкрутства підприємства за даними його фінансової звітності: з використанням моделі Альтмана; з використанням моделі Спрінгейта; з використанням моделі Р. Ліса; на основі методики Д. Дюрана	2	Основна: [1; 5; 6]. Додаткова: [14; 15; 19]
Тема 3. Санаційний аудит	Аудит фінансової сфери підприємства: оцінювання структури балансу; оцінка джерел фінансування підприємства; оцінка ліквідності підприємства та його платоспроможності; оцінювання прибутковості підприємства	4	Основна: [3; 5; 6]. Додаткова: [9; 12; 17; 22]
Змістовий модуль 2. Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств			
Тема 7. Реструктуризація підприємства	Побудова фінансової звітності підприємств, що реорганізуються	6	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 8; 19; 22]

7.1. Приклади типових лабораторних завдань за темами

Змістовий модуль 1

Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств

Тема 2. Санаційний контролінг

За даними фінансової звітності підприємства, розміщеної на сайті www.smida.gov.ua (обирається студентом за номером у списку групи), виконайте оцінку ймовірності його банкрутства на основі методики Д. Дюрана. Проведіть розрахунки у середовищі Microsoft Excel за вказаною методикою відносно даних на початок та на кінець аналізованого періоду (або за 2 роки в динаміці). Надайте розгорнуті аналітичні висновки, проаналізуйте динаміку складових моделі. Сформууйте для досліджуваного суб'єкта господарювання рекомендації щодо напрямків покращення його фінансового стану.

Змістовий модуль 2

Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств

Тема 7. Реструктуризація підприємства

Збори учасників АТ "Іванна" прийняли рішення про його поділ на два товариства: "Феєрія" та "Фактор" у співвідношенні 70:30. Баланс АТ "Іванна" до реорганізації наведено у табл. 7.2. Складіть розподільний баланс АТ "Іванна" в середовищі *Microsoft Excel*.

Таблиця 7.2

Баланс АТ "Іванна" до реорганізації

Актив	Тис. грн	Пасив	Тис. грн
1. Основні засоби	2 000	1. Зареєстрований капітал	1 800
2. Запаси і витрати	600	2. Додатковий капітал	600
3. Дебіторська заборгованість	400	3. Резервний капітал	100
4. Грошові кошти	50	4. Зобов'язання	550
Баланс	3 050	Баланс	3 050

8. Самостійна робота студентів

Самостійна робота є необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу будь-якої дисципліни.

До основних видів самостійної роботи студентів належить:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з вивчення рекомендованої викладачем літератури та додаткових літературних джерел.
3. Самостійне вивчення окремих питань на основі навчальної та додаткової літератури.
4. Вивчення основних термінів та понять з дисципліни.
5. Робота з законодавчими, нормативними та інструктивними матеріалами.
6. Підготовка до практичних та семінарських занять.
7. Підготовка до контрольних заходів (колоквіумів).
8. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю.
9. Робота з матеріалами мережі Інтернет.

Для опанування матеріалу дисципліни окрім лекційних, практичних (семінарських) занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти саме самостійній роботі. Це пов'язано з різноманітністю підходів, що використовуються в сучасній вітчизняній та закордонній практиці для проведення аналізу діяльності підприємств в процесі санації та для проведення законодавчих процедур банкрутства і фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання та, відповідно, необхідністю ознайомлення з даними підходами студентів.

Крім того, за всіма темами, які визначені навчальним планом, передбачені лекції. Однак окремі питання, які входять до змісту дисципліни, досить стисло і оглядово розглядаються на лекціях, семінарських і практичних заняттях або не розглядаються взагалі, а тому потребують більш детального і глибокого вивчення. Індивідуальний план самостійної роботи студента представлено у табл. 8.1.

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин	Форми контролю СРС	Література
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1.				
Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств				
Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського та лабораторного заняття</i> , виконання першого розділу <i>компетентнісно-орієнтованого завдання (КОЗ)</i> на тему: "Управління фінансовою санацією: фінансово-економічні та законодавчі аспекти"	12	Презентація 1 розділу КОЗ	Основна: [1 – 3; 5; 6]. Додаткова: [8; 11; 15 – 17]
Тема 2. Санаційний контролінг	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до <i>лабораторного заняття</i> . <i>Самостійне опрацювання лекційного матеріалу</i> : 1. Сутність та основні завдання фінансового контролінгу. 2. Інструменти та методи санаційного контролінгу. Підготовка до <i>практичного та лабораторного заняття</i>	12	Експрес-опитування	Основна: [1; 5; 6]. Додаткова: [14; 15; 19]
Тема 3. Санаційний аудит	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>лабораторного заняття</i> . Огляд вітчизняних та зарубіжних методик проведення санаційного аудиту підприємств	12	Презентація результатів	Основна: [3; 5; 6; 21]. Додаткова: [9; 12; 17; 22]
Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>практичного заняття</i> . Огляд теоретичного матеріалу з теми "Особливості визначення потреби в капіталі підприємства, що функціонує у стані кризи"	12	Презентація результатів	Основна: [1 – 3; 5; 6]. Додаткова: [9; 10; 12; 17; 18; 19]

Закінчення табл. 8.1

1	2	3	4	5
Тема 5. Санація балансу	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>практичного заняття</i> . Огляд теоретичного матеріалу з теми "Законодавчі аспекти зменшення статутного капіталу підприємства"	10	Експрес-опитування	Основна: [5; 6]. Додаткова: [9; 10; 19]
Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємства	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>практичного заняття</i> . Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до <i>колоквіуму</i>	10	Презентація результатів	Основна: [1 – 3; 5; 6]. Додаткова: [8 – 10; 12; 13; 17 – 19]
Усього за змістовим модулем 1		68		
Змістовий модуль 2. Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств				
Тема 7. Реструктуризація підприємства	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>практичного та лабораторного заняття</i> . Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою: "Законодавчі аспекти реорганізації підприємств"	12	Експрес-опитування	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 8; 19; 22]
Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> . Пошук, підбір та огляд літературних джерел та нормативних актів за заданою тематикою. Виконання 2 розділу КОЗ	12	Презентація 2 розділу КОЗ	Основна: [1; 4]. Додаткова: [17; 22]
Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємств	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до <i>колоквіуму</i> . Виконання 3 розділу КОЗ, підготовка презентації	10	Захист КОЗ	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [11; 15; 19; 22]
Разом за змістовим модулем 2		34		
Усього		102		

8.1. Контрольні запитання для самодіагностики

Змістовий модуль 1

Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств

Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення

1. Визначте зміст поняття фінансової кризи підприємства.
2. Якими параметрами характеризується фінансова криза на підприємстві.
3. Виокреміть основні фактори, що можуть привести до розвитку фінансової кризи на підприємстві. Охарактеризуйте їх.
4. Охарактеризуйте види криз підприємства.
5. У чому полягає основна мета антикризового фінансового управління?
6. Надайте визначення санації. У чому полягають її відмінні характеристики як інструмента антикризового фінансового управління?
7. У яких випадках приймається рішення про проведення фінансової санації?
8. Охарактеризуйте типи санаційних заходів.
9. Розкрийте взаємозв'язок між видами, формами та іншими класифікаційними характеристиками санації.
10. Розкрийте зміст класичної моделі санації.
11. Які ви знаєте сучасні підходи до проведення фінансової санації підприємств?

Тема 2. Санаційний контролінг

1. У чому полягає сутність контролінгу як інструмента антикризового управління?
2. Охарактеризуйте місце контролінгу в системі функцій фінансового менеджменту.
3. Виокреміть завдання санаційного контролінгу на підприємстві.
4. Виділіть функції контролінгу згідно з їх класифікацією.
5. У чому полягає інформаційне забезпечення системи контролінгу?
6. Координація як специфічна функція контролінгу.
7. Охарактеризуйте зв'язок стратегічного контролінгу та формування стратегії санації підприємства.

8. Охарактеризуйте бюджетування як інструмент оперативного контролінгу.

9. Розкрийте зміст та етапи побудови системи раннього попередження та реагування (СРПР). На вирішення яких завдань вона спрямована?

10. Які ви знаєте моделі оцінки імовірності настання банкрутства підприємства? Перерахуйте їх.

11. Коротко охарактеризуйте методи контролінгу.

12. Визначте структуру плану санації підприємства. На основі яких принципів він повинен бути побудований?

13. Розкрийте та охарактеризуйте структуру основної частини плану санації.

Тема 3. Санаційний аудит

1. Визначте особливості санаційного аудиту. У чому полягають його основні завдання?

2. Хто може виступати замовниками санаційного аудиту?

3. Охарактеризуйте етапи санаційного аудиту.

4. Розкрийте зміст поняття "санаційна спроможність підприємства".

5. Які методи можуть використовуватися під час проведення санаційного аудиту?

6. Визначте напрями аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства під час проведення санаційного аудиту.

7. У чому полягає аудит фінансової сфери підприємства?

8. Розкрийте зміст основних розділів акту аудиторської перевірки.

Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства

1. Визначте та охарактеризуйте джерела фінансування санаційних заходів підприємства.

2. Розкрийте сутність та види потреб підприємства у капіталі.

3. Особливості формування потреби в капіталі у процесі санації підприємства.

4. Сутність поняття "фінансова рівновага". Рівняння фінансової рівноваги.

5. Зміст та порядок розрахунку золотого правила фінансування.

6. Зміст та порядок розрахунку золотого правила балансу.

7. Зміст та порядок розрахунку правила вертикальної структури капіталу.

8. Напрями збільшення вхідних грошових потоків підприємства.
9. Охарактеризуйте напрями зменшення вихідних грошових потоків підприємства.
10. У чому полягає реструктуризація активів, її передумови та ефективність використання на підприємствах у стані кризи?

Тема 5. Санація балансу

1. Охарактеризуйте складові власного капіталу підприємства.
2. Які функції виконує статутний капітал підприємства?
3. У чому полягає економічний зміст санації балансу та призначення санаційного прибутку?
4. Коли виникають передумови щодо зменшення статутного капіталу підприємств?
5. У чому полягають основні цілі зменшення статутного фонду підприємства?
6. Охарактеризуйте методи зменшення статутного фонду.
7. Що таке деномінація та конверсія акцій?

Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємств

1. Визначте, з використанням яких форм фінансування власники можуть приймати участь у санації підприємств?
2. У чому полягають основні цілі збільшення статутного фонду?
3. Охарактеризуйте методи збільшення статутного фонду.
4. Які ви знаєте джерела збільшення статутного фонду?
5. Що таке "альтернативна санація"?
6. У яких формах кредитори можуть брати участь у фінансовому оздоровленні боржника?
7. Особливості санаційних кредитів для підприємства.
8. Як може персонал брати участь у санації підприємства?

Змістовий модуль 2

Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств

Тема 7. Реструктуризація підприємства

1. Розкрийте зміст поняття "реструктуризація підприємства".
2. Визначте класифікаційні ознаки реструктуризації.

3. Коротко охарактеризуйте види реструктуризації підприємства.
4. У чому полягає цільова спрямованість санаційної реструктуризації?
5. Охарактеризуйте етапи та порядок проведення реструктуризації.
6. У чому полягають особливості реорганізації, спрямованої на укрупнення підприємств?
7. У чому полягають особливості реорганізації, спрямованої на розукрупнення підприємств?
8. Охарактеризуйте перетворення як особливий вид реорганізації підприємств.

Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства

1. У чому полягають мета та функції законодавства про банкрутство?
2. Перерахуйте суб'єктів процесу банкрутства.
3. Які підстави можуть слугувати для порушення справи щодо банкрутства підприємства?
4. Назвіть основні нормативні акти, що регулюють процес банкрутства в Україні.
5. Перерахуйте основні процедури в межах справи щодо банкрутства підприємств.
6. У чому полягає відмінність між судовою та досудовою санацією?
7. Визначте підстави для проведення санації підприємства у судовому порядку, порядок і строки її здійснення.

Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємств

1. У чому полягають передумови та необхідність участі держави у процесах фінансового оздоровлення підприємств?
2. Визначте основні критерії відбору підприємств для надання їм цільової державної підтримки.
3. Перерахуйте органи, які вирішують питання санаційної підтримки підприємств, їх функції та завдання.
4. Виокреміть основні форми та методи державної підтримки підприємств.

9. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за відповідним графіком у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання КОЗ; перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

- 1) індивідуальних консультацій (запитання-відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни);
- 2) групових консультацій (розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик).

Індивідуально-консультативна робота з практичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

- 1) індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань, стосовно яких виникли запитання);
- 2) групових консультацій (розгляд практичних ситуацій, які потребують колективного обговорення).

Індивідуально-консультативна робота з метою комплексного оцінювання засвоєння студентом програмного матеріалу проводиться у вигляді індивідуального захисту самостійно виконуваних студентом завдань та компетентнісно-орієнтованого завдання.

10. Методи навчання

Одна з вимог до сучасної вищої школи – студенти повинні опанувати не тільки програму комплексу навчальних дисциплін, але і модель дії спеціаліста в тій чи іншій сфері професійної діяльності (ситуації). Для відпрацювання такої узагальненої моделі дії спеціаліста з фінансового оздоровлення підприємств, а також найбільш типових ситуацій майбутньої професійної діяльності, використовуються різні форми активного навчання. До них належать комплексні контрольні завдання, ситуаційні задачі, аналіз конкретних виробничих ситуацій, ділові ігри, різноманітні форми науково-дослідної та індивідуальної роботи студентів.

Вибір конкретних форм і методів активного навчання здійснюється, виходячи із структури і змісту навчальної дисципліни, конкретних цілей

та завдань навчання. Як правило, використання активних методів навчання здійснюється після опрацювання типових методик і застосування традиційних форм навчання – розв'язання типових задач, проведення традиційних семінарських і практичних занять.

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією" наведено у табл. 10.1.

Таблиця 10.1

**Освітні технології активізації процесу навчання
за темами навчальної дисципліни**

Тема	Практичне застосування освітніх технологій
Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення	Кейс "Визначення причин виникнення та розвитку фінансової кризи на підприємстві"
Тема 2. Санаційний контролінг	Кейс "Методи санаційного контролінгу та особливості їх використання на підприємстві"
Тема 3. Санаційний аудит	Проблемна лекція "Основні завдання санаційного аудиту в процесі фінансового оздоровлення" Модерація методичних підходів до проведення санаційного аудиту
Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства	Міні-лекція "Передумови та особливості використання внутрішніх механізмів фінансування санації"
Тема 5. Санація балансу	Кейс "Санація балансу господарюючого суб'єкта: передумови проведення та можливі наслідки"
Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємства	Міні-лекція "Переваги та недоліки залучення зовнішніх фінансових джерел для фінансування санаційних заходів на підприємстві"
Тема 7. Реструктуризація підприємства	Ділова гра "Реорганізація підприємства, що знаходиться в умовах кризового стану"
Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства	Проблемна лекція "Правові основи процесу санації підприємства в сучасних умовах"
Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємств	Міні-лекція "Передумови та необхідність державної фінансової підтримки проблемних підприємств"

11. Методи контролю

Система оцінювання сформованих компетентностей (див. табл. 2.1) у студентів урахує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів;

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

активна робота на лекційних заняттях;

активна участь у виконанні практичних завдань;

активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях.

Модульний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться у формі колоквиуму. Колоквиум – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводиться як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Поточне оцінювання здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної діяльності та практичної реалізації сформованих компетентностей за накопичувальною системою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуаційних задач, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;

арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності індивідуального завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. Під час оцінювання індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали знижуються.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і комплексність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію, обробку та презентувати іншим, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Порядок проведення модульного контролю. Модульний контроль рівня знань передбачає характеристику якості опанування студентом матеріалу лекційного модуля, практичних робіт та вміння застосовувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді колоквиуму.

Завдання колоквиуму містять 3 практичні ситуації, які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни. Завдання передбачаються різний рівень складності: стереотипне, діагностичне, евристичне, які оцінюються відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Зразок колоквиуму за змістовим модулем 1

Завдання 1 (стереотипне). За даними балансу підприємства (табл. 1) проведіть оцінку ймовірності настання банкрутства з використанням моделі Альтмана в динаміці за 2 періоди. Зробіть висновки, надайте рекомендації.

Завдання 2 (діагностичне). У рамках проведення санаційного аудиту оцініть за даними фінансової звітності (табл. 2) стан ліквідності та платоспроможності підприємства та надайте відповідні висновки та рекомендації.

Завдання 3 (евристичне). На основі даних Форми 1 "Баланс" (Звіт про фінансовий стан) (додається), проведіть оцінку дотримання підприємством золотого правила фінансування. Охарактеризуйте динаміку джерел фінансування, що використовуються підприємством та впливають на дотримання ним золотого правила фінансування. Надайте аналітичні висновки.

Таблиця 1

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

АКТИВ	Код рядка	на початок періоду	на кінець періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	80	6
первісна вартість	1001	285	287
накопичена амортизація	1002	205	281
Незавершені капітальні інвестиції	1005	17077	16416
Основні засоби:	1010	175386	164146
первісна вартість	1011	451398	452468
зношування	1012	276012	288322
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	51980	46636
Відстрочені податкові активи	1045	4567	
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	249090	227224

1	2	3	4
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	94754	152323
Поточні біологічні активи	1110	4442	4656
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125	33095	42582
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	4380	7066
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	13953	4113
Поточні фінансові інвестиції	1160		37493
Гроші та їх еквіваленти:	1165	5961	10763
Витрати майбутніх періодів	1170	4	232
Інші оборотні активи	1190	1297	2011
Усього за розділом II	1195	157886	261241
III. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1300	406976	488465
ПАСИВ	Код рядка	на початок періоду	на кінець періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	105624	105624
Капітал у до оцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	156338	203461
Резервний капітал	1415	60999	60999
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	51705	62262
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	374666	432346
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		7838
Довгострокові кредити банків	1510		
Довгострокові забезпечення	1520	785	898
Цільове фінансування	1525	2	
Усього за розділом II	1595	787	8736
III Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	2095	1931
Товари, роботи, послуги	1615	6815	7894
розрахунками з бюджетом	1620	3648	4085
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	524	673
розрахунками з оплати праці	1630	861	1394
Поточні забезпечення	1660	13770	27884

1	2	3	4
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	3810	3522
Усього за розділом III	1695	31523	47383
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	406976	488465

Таблиця 2

Звіт про фінансові результати

Стаття	Код рядка	звітний період	попередній період
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	181512	210049
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	117737	150229
Валовий:			
прибуток	2090	63775	59820
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	89119	10203
Адміністративні витрати	2130	12869	10237
Витрати на збут	2150	2903	2606
Інші операційні витрати	2180	98262	26831
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	2190	38860	33349
збиток	2195		
Доход від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	4835	5658
Інші доходи	2240	263	6273
Фінансові витрати	2250	1	7
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	596	19688
Фінансові результати до оподаткування:			
прибуток	2290	43361	25585
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	29772	6444
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	13589	19141
збиток	2355		

Підсумкові бали за колоквиум складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Алгоритм вирішення кожного завдання включає окремі етапи, які відрізняються за складністю, трудомісткістю та значенням для розв'язання завдання. Тому для оцінювання рівня відповідей студентів на завдання колоквиуму використовуються такі критерії оцінювання:

Критерії оцінювання стереотипного завдання 1 (максимум 4 бали)

Бали	Критерії оцінювання
1	Розпочато розрахунки за відповідною моделлю оцінки імовірності банкрутства або проведено розрахунки з помилками.
2	Проведено розрахунки за відповідною моделлю оцінки імовірності банкрутства без помилок. Наведено критерії оцінювання імовірності настання банкрутства за відповідною моделлю.
3	Проведено розрахунки за відповідною моделлю оцінки імовірності банкрутства без помилок, наведено критерії оцінювання імовірності настання банкрутства. Розпочато висновки.
4	Виконано правильно всі дії щодо оцінки імовірності настання банкрутства підприємства за правильним алгоритмом згідно з відповідною моделлю, надано повні пояснення до проведених розрахунків та зроблено висновки

Критерії оцінювання діагностичного завдання 2 (максимум 5 балів)

Бали	Критерії оцінювання
1	Розпочато розрахунок без пояснень та обґрунтування вибору показників для аналізу
2	Проведено розрахунок аналітичних показників (без обґрунтування їх вибору та наведених формул і пояснень економічного змісту показників)
3	Обґрунтовано вибір та проведено розрахунок аналітичних показників за заданим напрямом оцінювання
4	Обґрунтовано вибір та проведено розрахунок аналітичних показників за заданим напрямом оцінювання, наведено формули розрахунку, розпочато висновки
5	Сформовано аналітичні висновки за результатами проведених розрахунків. Надано рекомендації для підприємства на основі проведених розрахунків та сформованих висновків

Критерії оцінювання евристичного завдання 3 (максимум 5 балів)

Бали	Критерії оцінювання
1	Проведено структурування балансу підприємства відповідно до умов золотого правила фінансування
2	Проведено оцінку дотримання підприємством умов золотого правила фінансування в цілому (без пояснень економічного змісту розрахунків)
3	Оцінка дотримання підприємством золотого правила фінансування проведена в динаміці, обґрунтовано та розкрито економічний зміст проведеної оцінки
4	Оцінка дотримання підприємством золотого правила фінансування проведена в динаміці, обґрунтовано та розкрито її економічний зміст, детально проаналізовано динаміку джерел фінансування та структури активів підприємства
5	Сформовано аналітичні висновки та надано обґрунтовані рекомендації для підприємства

Критерії оцінювання компетентнісно-орієнтованого завдання (КОЗ).

Компетентнісно-орієнтоване завдання виконується за темою "Управління фінансовою санацією: фінансово-економічні та законодавчі аспекти"

КОЗ має складати 30 – 35 сторінок машинописного тексту та містити у собі такі структурні елементи:

- 1) титульний лист;
- 2) зміст;
- 3) вступ (1 – 2 стор.);
- 4) розділ 1 "Аналіз розвитку кризових явищ в економіці України" (7 – 10 стор.);
- 5) розділ 2 "Структурно-логічна схема Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (7 – 10 стор.);
- 6) розділ 3 "Формування санаційної стратегії підприємства" (10 – 12 стор.);
- 7) висновки (3 – 4 стор.)
- 8) список використаної літератури (не менше 25 джерел);
- 9) додатки.

Компетентнісно-орієнтоване завдання оцінюється за такими критеріями:

- самостійність виконання;
- логічність та послідовність викладення матеріалу;
- повнота розкриття теми (проблемної ситуації чи науково-практичного завдання);
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та додаткових літературних джерел;

- наявність конкретних пропозицій,
- якість оформлення

Максимальний бал за виконання КОЗ складає 25 балів.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей студентів денної форми навчання наведена в табл. 12.1.

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей

Професійні компетентності	Навчальний тиждень	Год	Методи та форми навчання	ОЦІНКА рівня сформованості компетентностей			
				Форми контролю	Максимальний бал		
1	2	3	4	5	6		
Змістовий модуль 1							
Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств							
УФС1 Розуміти та діагностувати причини виникнення фінансової кризи на підприємстві	1	Ауд.	2	Лекція	Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення.	Робота на лекції	1
			2		Тема 2. Санаційний контролінг	Робота на лекції	1
			2	Семінарське заняття	Тема семінарського заняття "Передумови та фактори розвитку кризових явищ в економіці України"	Активна участь у дискусії	3
			2	Лабораторне заняття	Статистичний аналіз розвитку кризових явищ в економіці України	Складання та захист звіту з лабораторної роботи	2
		СРС	12	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського та лабораторного заняття, виконання 1 розділу компетентнісно-орієнтованого завдання (КОЗ) на тему: "Управління фінансовою санацією: фінансово-економічні та законодавчі аспекти"	Презентація 1 розділу КОЗ	1
			12		Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до лабораторного заняття. Самостійне опрацювання лекційного матеріалу	Експрес-опитування	1
УФС2 Приймати рішення щодо доцільності проведення фінансової санації підприємства	2	Ауд.	1	Лекція	Тема 3. Санаційний аудит	Робота на лекції	0,5
			1		Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства	Робота на лекції	0,5
		2	Практичне заняття	Оцінка фінансової рівноваги підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань	3	
УФС1 Формувати ін-формаційне забезпечення санаційного контролінгу	2	Ауд.	2	Лабораторне заняття	Оцінка імовірності настання банкрутства підприємства за даними його фінансової звітності	Складання та захист звіту з лабораторної роботи	2

Продовження табл. 12.1

1		2	3	4		5	6	
УФС2	Розуміти та використовувати методи та інструменти санаційного аудиту		СРС	12	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до лабораторного заняття. Огляд вітчизняних та зарубіжних методик проведення санаційного аудиту підприємств	Презентація результатів	1
	УФС3			12				
УФС4	Розуміння змісту та сутності поняття "санація балансу"	3	Ауд.	2	Лекція	Тема 5. Санація балансу	Робота на лекції	1
	Вміти проводити санацію балансу підприємства			1	Практичне заняття	Розрахунок показників корпоративних прав підприємства в процесі санації балансу	Активна участь у виконанні практичних завдань	2
УФС2	Формувати пояснювальну записку до санаційного аудиту			1			Розрахунок показників корпоративних прав за випадку фінансової допомоги власників підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань
УФС4	Проводити санацію балансу підприємства	3	СРС	2	Лабораторне заняття	Аудит фінансової сфери підприємства	Складання та захист звіту з лабораторної роботи	2
УФС4	Здатність до складання плану санації та фінансової звітності в процесі її проведення	4	СРС	10	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Огляд теоретичного матеріалу з теми "Законодавчі аспекти зменшення статутного капіталу підприємства"	Експрес-опитування	1
УФС4			Ауд.	2	Лекція	Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємства	Робота на лекції	1
				2	Практичне заняття	Колоквіум за змістовим модулем 1 "Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств"	Колоквіум	14
				2	Лабораторне заняття	Аудит фінансової сфери підприємства	Складання та захист звіту з лабораторної роботи	2
			СРС	10	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до колоквіуму	Презентація результатів	1

Закінчення табл. 12.1

1	2	3	4		5	6		
Змістовний модуль 2. Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств								
УФС5	Здатність до проведення реструктуризації господарюючого суб'єкта, що функціонує у стані кризи	5	Ауд.	2	Лекція	Тема 7. Реструктуризація підприємства	Робота на лекції	1
				2	Практичне заняття	Побудова фінансової звітності підприємств, що реорганізуються	Активна участь у виконанні практичних завдань	4
				2	Лабораторне заняття	Побудова фінансової звітності підприємств, що реорганізуються у середовищі MS Excel	Складання та захист звіту з лабораторної роботи	2
			СРС	12	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного та лабораторного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою: "Законодавчі аспекти реорганізації підприємств"	Експрес-опитування	1
УФС6	6	Ауд.		1	Лекція	Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства	Робота на лекції	0,5
			1	Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємств		Робота на лекції	0,5	
			2	Семінарське заняття	Тема семінарського заняття "Законодавчий механізм банкрутства підприємств"	Активна участь у дискусії	4	
			2	Практичне заняття	Колоквіум за змістовим модулем 2 "Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств"	Колоквіум	14	
			4	Лабораторне заняття	Побудова фінансової звітності підприємств, що реорганізуються у середовищі MS Excel	Складання та захист звіту з лабораторної роботи	4	
			СРС	12	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел та нормативних актів за заданою тематикою. Виконання 2 розділу КОЗ	Презентація 2 розділу КОЗ	1
		10		Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до колоквіуму. Виконання 3 розділу КОЗ, підготовка презентації		Захист КОЗ	25	
Усього годин		144	Загальна максимальна кількість балів із дисципліни			100		

Розподіл балів у межах тем змістових модулів наведено в табл. 12.2.

Таблиця 12.2

Розподіл балів за темами

Поточне тестування та самостійна робота									КОЗ	Сума
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2			25	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
7	4	5,5	4,5	4	4	12	5,5	0,5		
Колоквіум						Колоквіум				
14						14				

Примітка. T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Максимальну кількість балів, яку може накопичити студент протягом тижня за формами та методами навчання, наведено в табл. 12.3.

Таблиця 12.3

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля		Лекційні заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Семінарські заняття	Презентація	Експрес-опитування	Захист КОЗ	Колоквіум	Усього
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовий модуль 1 Сутність та економічні механізми фінансової санації підприємств	Тема 1	1 тиждень	1	–	2	3	1	–	–	7
	Тема 2	1, 2 тиждень	1	–	2	–	–	1	–	4
	Тема 3	2 – 4 тиждень	0,5	–	4	–	1	–	–	5,5
	Тема 4	2 тиждень	0,5	3	–	–	1	–	–	4,5
	Тема 5	3 тиждень	1	2	–	–	–	1	–	4
	Тема 6	3 – 4 тиждень	1	2	–	–	1	–	–	14

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовий модуль 2 Організаційно-правові аспекти фінансової санації підприємств	Тема 7	5 – 7 тиждень	1	4	6	–	–	1	–	-	12
	Тема 8	6 тиждень	0,5	–	–	4	1	–	–	-	5,5
	Тема 9	6 тиждень	0,5	–	–	–	–	–	25	14	39,5
Усього			7	11	14	7	5	3	25	28	100

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 12.4).

Таблиця 12.4

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації.

13. Рекомендована література

13.1. Основна

1. Боронос В. Г. Управління фінансовою санацією підприємств : навчальний посібник / В. Г. Боронос, І. Й. Плікус, І. М. Кобушко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – 437 с.
2. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2006. – 672 с.
3. Онисько С. М. Фінансова санація і банкрутство підприємств: підручник / С. М. Онисько. – 2-ге вид., випр. і доп. – Львів : "Магнолія 2006", 2008. – 268 с.
4. Радзивілюк В. В. Судова процедура санації : навчальний посібник / В. В. Радзивілюк. – К. : Атака, 2005. – 116 с.
5. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств : підручник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.
6. Управління фінансовою санацією підприємства: підручник / Т. А. Говорушко, І. В. Дем'яненко, К. В. Багацька [та ін.] ; за заг. ред. Т. А. Говорушко. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 400 с.

13.2. Додаткова

7. Аистова М. Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям / М. Д. Аистова. – М. : Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.
8. Баринов В. А. Антикризисное управление / В. А. Баринов. – М. : ИД "ФБК-ПРЕСС", 2002. – 364 с.
9. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга: Ника-Центр, 2004. – 656 с.
10. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс / Ю. Бригхэм, Дж. Хьюстон ; пер. с англ. – 4-е изд. – СПб. : Питер, 2007. – 544 с.
11. Бураковський І. В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України / І. В. Бураковський, О. Плотніков. – Х. : Фоліо, 2009. – 299 с.

12. Гайдуков С. В. Модель відновлення платоспроможності підприємств / С. В. Гайдуков. – Х. : Екограф, 2004. – 36 с.
13. Колисник М. Финансы. Стратегии, с которыми побеждают / М. Колисник. – К. : Издательский Дом "Максимум", 2006. – 332 с.
14. Крутик А. Б. Антикризисный менеджмент / А. Б. Крутик, А. И. Муравьев. – СПб. : Питер, 2001. – 432 с.
15. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 580 с.
16. Механизмы и модели управления кризисными ситуациями : монография / под ред. Т. С. Клебановой. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2007. – 200 с.
17. Пономаренко В. С. Механізм санаційного управління підприємством: засади формування та моделі реалізації : монографія / В. С. Пономаренко, О. В. Раєвнєва, С. О. Степуріна. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 304 с.
18. Раєвнєва О. В. Санаційна стратегія промислового підприємства: механізм формування та моделі реалізації : монографія / О. В. Раєвнєва, М. М. Берест. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2012. – 344 с.
19. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – 2-ге вид., без змін – К. : КНЕУ, 2006. – 268 с.

13.3. Інформаційні ресурси

20. Банкротство и ликвидация предприятий [Електронний ресурс] // ЛігаБізнесІнформ. Українська мережа ділової інформації. – Режим доступу : [http:// search.ligazakon.ua/search/business/bankrupt/](http://search.ligazakon.ua/search/business/bankrupt/).
21. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства : Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
22. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджені наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 і зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 08.02.2001 р. за № 121/5312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

23. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

24. Сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

25. Сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу : www.me.gov.ua.

26. Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.

27. Сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

28. Система розкриття інформації на фондовому ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.smida.gov.ua.

13.4. Методичне забезпечення

29. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією підприємства" для студентів спеціальності 8.03050801 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання / укл. М. М. Берест. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2014. – 45 с.

Додатки

Додаток А
Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією підприємства" за Національною рамкою кваліфікацій України

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення					
Здатність діагностувати причини виникнення фінансової кризи на підприємстві	Фінанси, фінансовий менеджмент	Знання сутності за змісту поняття "фінансова санація підприємства", "фінансова криза", розуміння причинно-наслідкових зв'язків виникнення фінансових криз на макро- та мікрорівнях	Розуміння змісту поняття "фінансова санація", її класифікаційних аспектів, вміння розуміти та визначати фактори, що привели до виникнення кризових явищ на підприємстві	Формувати та презентувати заходи із подолання кризових явищ на підприємстві	Відповідальність за ефективність пропонуванних заходів із подолання кризових явищ
Тема 2. Санаційний контролінг					
Здатність приймати рішення щодо доцільності проведення фінансової санації підприємства	Фінанси підприємств, фінансовий аналіз	Знання сутності контролінгу та особливостей застосування інструментарію контролінгу для діагностики кризових явищ та здійснення санаційних заходів на підприємствах	Вміння формувати інформаційне забезпечення контролінгу, визначати стратегічний напрямок санації, вміння розуміти та використовувати методи контролінгу, розрахунок імовірності банкрутства підприємства з використанням моделей прогнозування, складання плану санації	Презентувати зміст контролінгових заходів, методів, інструментарію для діагностики ймовірності банкрутства та визначення перспектив проведення санації	Відповідальність за об'єктивність та доцільність застосування контролінгових заходів та інструментарію в процесі проведення санації

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Санаційний аудит					
Здатність приймати рішення щодо доцільності проведення фінансової санації підприємства	Фінанси підприємств, фінансовий аналіз	Знання особливостей застосування інструментів санаційного аудиту, методичних підходів до санаційної спроможності підприємства та визначення потреби підприємства у фінансових ресурсах	Вміння розуміти та використовувати методи та інструменти санаційного аудиту, оцінка санаційної спроможності підприємства, формування пояснювальної записки до санаційного аудиту, вміння визначати обсяг потреби в капіталі та джерела його фінансування, вміння визначати оптимальну структуру капіталу з використанням правил фінансування	Обґрунтовувати та презентувати результати санаційного аудиту на підприємстві	Відповідальність за результати санаційного аудиту на підприємстві
Тема 4. Внутрішні механізми фінансової санації підприємства					
Володіння практичними навичками щодо використання внутрішніх та залучення зовнішніх фінансових джерел санації	Фінанси підприємств, фінансова діяльність суб'єктів господарювання	Знання структури джерел фінансування санаційних заходів на підприємстві	Розуміння змісту та структури внутрішніх джерел фінансування санаційних заходів на підприємстві	Презентувати результати аналізу потреби у фінансуванні санаційних заходів	Відповідальність за управлінські рішення, щодо використання внутрішніх механізмів фінансової санації підприємства
Тема 5. Санація балансу					
Здатність приймати рішення щодо доцільності проведення фінансової санації підприємства	Фінанси підприємств, фінансова діяльність суб'єктів господарювання фінансовий менеджмент	Розуміння змісту та сутності поняття "санація балансу"	Вміння проводити санацію балансу підприємства	Презентувати результати проведення санації балансу	Відповідальність за об'єктивність та ефективність пропонованого плану санації балансу

Закінчення додатка А
Закінчення табл. А.1

1	2	3	4	5	6
Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємства					
Володіння практичними навичками щодо використання внутрішніх та залучення зовнішніх фінансових джерел санації	Фінанси підприємств, фінансова діяльність суб'єктів господарювання	Розуміння змісту та структури зовнішніх джерел фінансування санаційних заходів	Вміння визначати обсяг та джерела залучених фінансових ресурсів	Презентувати визначену структуру та обсяги залучення фінансових ресурсів для проведення санації підприємства	Відповідальність за управлінські рішення щодо обсягів та структури фінансових ресурсів для проведення санації підприємства
Тема 7. Реструктуризація підприємства					
Здатність до проведення реструктуризації господарюючого суб'єкта, що функціонує у стані кризи	Фінансова діяльність суб'єктів господарювання	Розуміння змісту та видів реструктуризаційних процесів на підприємстві	Вміння обирати форми реструктуризації, вміння скласти передавальний та розподільний баланси	Обґрунтовано надавати рекомендації, щодо форм реструктуризації підприємства, презентувати передавальний та розподільний баланси	Відповідальність за обрання оптимальної форми реструктуризації підприємства
Тема 8. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства					
Здатність до складання плану санації та інших документів в процесі її проведення	Господарське право, фінанси підприємств	Знання законодавчої бази із проведення санації	Вміння визначати передумови фіктивного та навминого банкрутства, вміння використовувати законодавчу базу щодо банкрутства в процесі санації підприємства	Презентувати результати використання законодавчої бази для проведення процедури санації чи банкрутства підприємства	Відповідальність за коректне застосування норм санаційного права
Тема 9. Державна фінансова підтримка санації підприємств					
Володіння формами державної фінансової підтримки та інструментами їх застосування у практиці функціонування господарюючих суб'єктів	Фінанси, бюджетна система	Знання основних прийомів та інструментів проведення державної підтримки санації підприємства	Розуміння змісту, форм та методів державної підтримки санації господарюючих суб'єктів	Обґрунтовано надавати висновки, щодо можливості та доцільності застосування форм та методів державної підтримки санації господарюючих суб'єктів	Відповідальність за управлінські рішення щодо доцільності державної фінансової підтримки санації підприємства

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	4
3. Програма навчальної дисципліни.....	8
4. Структура навчальної дисципліни.....	14
5. Теми та плани семінарських занять.....	15
6. Плани практичних занять.....	17
6.1. Приклади типових практичних завдань за темами.....	19
7. Теми лабораторних занять.....	20
7.1. Приклади типових лабораторних завдань за темами.....	22
8. Самостійна робота студентів.....	23
8.1. Контрольні запитання для самодіагностики.....	26
9. Індивідуально-консультативна робота.....	30
10. Методи навчання.....	30
11. Методи контролю.....	32
12. Розподіл балів, які отримують студенти.....	38
13. Рекомендована література.....	44
13.1. Основна.....	44
13.2. Додаткова.....	44
13.3. Інформаційні ресурси.....	45
13.4. Методичне забезпечення.....	46
Додатки.....	47

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ"
для студентів спеціальності
8.03050801 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Берест** Марина Миколаївна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *В. О. Бутенко*

Коректор *В. О. Бутенко*

План 2016 р. Поз. № 25 ЕВ. Обсяг 51 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*